

Солиҳлик | Тазкия дарслари (350-дарс)

19:00 / 25.10.2025 999

Солиҳлик араб тилида «салоҳ» деб айтилади ва «фасод»(бузуқлик)нинг аксини ифода қилади. «Ислоҳ» – «тузатиш» маъносини билдиради. Бу сўзнинг бизнинг тилимиздаги аниқроқ маъноси «етуклик» десак, хато қилмаган бўламиз.

«Салоҳ»нинг таърифида қуйидагилар айтилган:

Кафавий: «Салоҳ ҳидоят йўлида юришдир», деган.

Яна: «У шариат ва ақл талаб қилган нарсада мустақим ҳолда туришдир», деган.

«Солиҳ» дегани «ўзича ҳоли мустақим бўлган» деганидир.

Баъзилар: «Солиҳ – Аллоҳнинг ҳақлари ва банданинг ҳақларини ўрнида ва тўғри адо этувчидир. Баркамол солиҳлик мўминлар даражаларининг мунтаҳосидир ва «Анбиё ва мурсалинларнинг орзусидир», дейдилар.

Яна бир қавлда: «Солиҳлик жамол ва зийнат жиҳатидан эмас, дин ва яхшилик жиҳатидан ҳайъат ва кўринишнинг гўзаллигидир», дейилган.

Аҳли солиҳ одам ким?

Кафавий: «Ким айби берк бўлиб, шарманда бўлмаса, шубҳага қолмаган бўлса, тўғри йўлда юрса, озор беришдан холи бўлса, ёмонликни оз қилса, маст қилувчи ичимлик ичмаса, афифа аёлларга бўҳтон тоши отмаса, ёлғон билан танилган бўлмаса, бизнинг наздимизда аҳли солиҳлардандир», деган.

Ал-Бухутий: «Диндаги солиҳлик фарзларни суннатлар билан адо этиш, ҳаромдан четда бўлиш, гуноҳи кабира қилмаслик ва кичик гуноҳларда бардавом бўлмасликдир», деган.

Қуръони Каримда солиҳлик бир неча маъноларда келган.

1. Иймон маъносида.

Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилади:

وَذُرِّيَّتِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ ءَابَاءَهُمْ مِّنْ صَّالِحٍ وَمَنْ يَطْلُوبَهَا عَدْنِ جَنَّتْ

«Адн жаннатларидир. Унга улар ва уларнинг оталари, жуфти ҳалоллари ва зурриётларидан солиҳ бўлганлари кирарлар» (Раъд сураси, 23-оят).

Яъни иймонли бўлганлари кирарлар.

2. Олий мартаба.

Аллоҳ таоло бу ҳақда шундай марҳамат қилади:

﴿١٣٠﴾ الصَّالِحِينَ لِمَنَ الْآخِرَةِ فِي وَإِنَّهُ، الدُّنْيَا فِي أَصْطَفَيْتَهُ وَلَقَدْ نَفْسَهُ، سَفِيَهَ مَنَ إِلَّا بِرَّهْمَ مَلَأَ عَن يَرْعَبُ وَمَن

«Ўзини билмаганларгина Иброҳимнинг миллатидан юз ўгирур. Албатта, уни дунёда танлаб олдик ва албатта, у охиратда солиҳлардан бўлгай» (Бақара сураси, 130-оят).

Яъни олий мартабалилардан бўлгай.

3. Бус-бутун яратилиш.

Бу ҳақда қуйидаги оят нозил бўлган:

ءَاتَيْنَا لَيْنِ رَبَّهُمَا ٱللَّهُ دَعَوَا ٱتَّقَلَتْ فَلَمَّا بِهِ فَمَرَّتْ حَفِيْفًا حَمَلًا حَمَلَتْ تَعْسَسَهَا فَلَمَّا إِلَيْهَا لِيَسْكُنَ زَوْجَهَا مِنْهَا وَجَعَلَ وَاحِدَةً نَّفْسٍ مِّنْ خَلْقِكُمْ ٱلَّذِي هُوَ

﴿١٨٩﴾ ٱلشَّكْرِ مِنْ لَّنْكَوْنَنَّ صٰلِحًا

«У сизларни бир жондан яратган ва сокинлик топиши учун ундан жуфтини яратган Зотдир. Вақтики, у (жуфтини) ўраганида, енгил ҳомиладор бўлди. Бас, у билан юрди. У оғирлашганда эса икковлон Робблари Аллоҳга: «Агар бизга солиҳ (фарзанд) берсанг, албатта, шукр келтирувчилардан бўлажакмиз», деб дуо қилдилар» (Аъроф сураси, 189-оят).

Яъни «Яратилиши бус-бутун бўлган фарзанд берсанг, албатта, шукр келтирувчилардан бўламиз», деб дуо қилдилар.

4. Марҳаматлилик.

Мусо алайҳиссаломни ишга ёллаётган қариянинг гапларини Аллоҳ таоло шундай баён қилади:

ٱللَّهُ شَاءَ إِنْ سَجَدْتُمْ عَلَيَّ أَشُقُّ أَنْ أُرِيدُ وَمَا عِنْدَكَ فَعِنْ عَشْرًا أْتَمَمْتَ فَإِنْ حَجَجْتَ تَمَنِي تَأْجُرْنِي أَنْ عَلَّقَ هَنَتَيْنِ ابْنِي إِحْدَى أَنْكِحَكَ أَنْ أُرِيدُ إِيَّيْ قَالَ

﴿١٧﴾ ٱلصَّٰلِحِينَ مِنْ

«У: «Менга саккиз йил ишлаб беришинг шарти билан шу икки қизимдан бирини сенга никоҳлаб бермоқчиман, агар ўн йилни тамомласанг, бу сенинг ишинг. Мен эса сенга машаққат қилишни истамасман. Иншааллоҳ, менинг солиҳ кишилардан эканимни кўрасан», деди» (Қасас сураси, 27-оят).

Яъни «Иншааллоҳ, менинг марҳаматли кишилардан эканимни кўрасан.

Қуръони Каримда кўплаб оятларда солиҳ амал иймон билан бирга зикр қилинган ва уларга катта ваъдалар берилган.

Аллоҳ таоло иймонли, солиҳ бандалари ҳақида бундай марҳамат қилади:

يَبۡءُ وَأَتُوا قَبۡلَ مِنۡ رُّزُقِنَا الَّذِي هٰذَا قَالُوا زَرْقًا نَّصَرَّوۡا مِنۡ مَّثَرٍ رُّزُقُوا كَلَّمَا أَلَا نَهۡنُرُ تَحْتَهَا مِنۡ تَجۡرِي جَنَّتِ لَهُمۡ أَنَّ الصَّلٰحٰتِ وَعَمِلُوا ءَامَنُوا الَّذِيكَ وَبَيَّرِ

خَلَدُوۡتَ فِيهَا وَهَمَّ مُطَهَّرَةٌ اَزۡوَجٌ فِيهَا وَلَهُمۡ مِّنۡسَبۡهَا

«Иймон келтирган ва солиҳ амаллар қилганларга улар учун остларидан анҳорлар оқиб турган жаннатлар борлигининг хушxabарини бер. Ҳар гал уларнинг мевасидан ризқлантирилганларида: «Аввал ҳам бундан ризқлантирилган эдик», дерлар. (У) уларга ўхшаш қилиб берилгандир. Уларга у ерда покиза жуфтлар бор ва улар у ерда мангу қолувчидирлар» (Бақара сураси, 25-оят).

Ушбу ояти каримада Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло Расули Муҳаммад алайҳиссаломга хитоб қилиб, иймон келтирган ва солиҳ амал қилганларга башорат – суюнчилик хабар беришни буюрмоқда.

Демак, дарахтлари остидан сувлар оқиб турувчи жаннатга кириш учун иймон келтириш, яъни Аллоҳга, Набийга, Қуръонга ва иймон келтириш лозим бўлган бошқа нарсаларга иймон келтириш ҳамда амали солиҳларни, яъни Қуръон ва Суннатда яхши деб таърифланган ишларни қилиш зарурдир.

Аҳли солиҳлар фақат жаннатга кириш билан кифояланиб қолмайдилар, балки у ерда турли ноз-неъматларга сазовор ҳам бўладилар. Жумладан:

«Ҳар гал уларнинг мевасидан ризқлантирилганларида: «Аввал ҳам бундан ризқлантирилган эдик», дерлар. (У) уларга ўхшаш қилиб берилгандир».

Яъни бу дунёда баҳраманд бўлган меваларига ўхшаш мевалар берилгандир. Аммо бу ўхшашлик фақат исм ва шаклдадир, жаннат меваларининг таъми бутунлай бошқача бўлади.

Шаклининг ўхшашлиги шунинг учунки, банда бу дунёда тотиб юрган лаззатли неъматни жаннатда ҳам кўрса, севинади. Таъмини тотиб кўрганда эса кутганидан зиёда лаззатли экани аён бўлади.

«Руҳий тарбия» китобининг 2-жузи асосида тайёрланди

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 14 апрелдаги 03-07/2439-рақамли хулосаси асосида чоп этилган.